

УДК 39(=161.2):793.31]:25
 DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/71-3-11>

Віра СИНЄОК,
 orcid.org/0000-0003-0623-1718
 заслужена артистка України,
 доцент кафедри хореографії
 Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
 (Київ, Україна) v.synieok@kubg.edu.ua

Костянтин КАЛІЄВСЬКИЙ,
 orcid.org/0000-0003-4202-4222
 аспірант кафедри режисури та хореографії
 Львівського національного університету імені Івана Франка,
 викладач кафедри хореографії
 Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
 (Київ, Україна) k.kaliievskiy@kubg.edu.ua

ВПЛИВ ДОХРИСТІЯНСЬКИХ ВІРУВАНЬ НА ЗВИЧАЇ ТА ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Мета роботи – проаналізувати вплив дохристиянських вірувань на традиції та звичаї українського народу. Дослідити синкретичні явища в площині формування історико-культурної спадщини. Звернути окрему увагу на стародавній вірування задля глибшого та повнішого розуміння історії культури і літератури, що ґрунтується на духовних засадах наших пращурів. Розглянути трансформацію ритуально-обрядового ігрового дійства в народні ігри, що відображали світогляд наших попередників, і залишається дієвим фактором культурного діалогу між минулим буттям і сучасною культурою.

Акцентується увага на розгляді нових векторів підходу до історіографічної спадщини минулого задля створення нових стилів і напрямків в царині хореографічного мистецтва.

Методологія роботи. Застосовані методи загально-наукового характеру: системний підхід (обґрунтовано існування синкретичних явищ в площині стародавніх вірувань), синергетичний підхід (стилізована хореографічна постановка «Родинний оберіг» в контексті збереження і популяризації стародавніх традицій і звичаїв; саме через висвітлення стародавніх вірувань хореографія здатна транслювати в сучасний простір рухливі архетипи духовної ментальності наших пращурів, занурюючи молоде покоління в національну культуру), структурний підхід (хореографія розглядається як ретранслятор фольклорної спадщини в культурний простір).

Наукова новизна полягає у виявленні сучасного бачення стародавніх вірувань та традицій через призму хореографічного мистецтва.

Висновки. Національна хореографічна культура має продукувати українські цінності, опрацьовуючи фольклорні джерела національної спадщини. Тому необхідно досліджувати духовну скарбницю народу, її історико-культурне тло задля створення нових стилів та напрямків української сучасної хореографії. Володіння різноманітними техніками та стилями хореографічної майстерності може стати запорукою появи нових видів саме українського сучасного танцю, сформованого на підґрунті народного мистецтва із духовною ціннісною складовою.

Ключові слова: дохристиянська віра, стилізація народно-сценічного танцю, український народний танець, хореографія.

Vira SYNIEOK,
 orcid.org/0000-0003-0623-1718
 Merited (Performing) Artist of Ukraine,
 Associate Professor at the Department of Choreography
 Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
 (Kyiv, Ukraine) v.synieok@kubg.edu.ua

Kostiantyn KALIEVSKYI,
 orcid.org/0000-0003-4202-4222
 Postgraduate at the Department of Directing and Choreography
 Ivan Franko Lviv National University,
 Lecturer at the Department of Choreography
 Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
 (Kyiv, Ukraine) k.kaliievskiy@kubg.edu.ua

THE INFLUENCE OF PRE-CHRISTIAN BELIEFS ON THE CUSTOMS AND TRADITIONS OF UKRAINIAN CULTURE

The aim of the paper is to analyse the influence of pre-Christian beliefs on the traditions and customs of the Ukrainian people. To explore syncretic phenomena in historical and cultural heritage development. To pay special attention to

ancient beliefs for a deeper and more complete understanding of the history of culture and literature based on the spiritual foundations of our ancestors.

To consider the transformation of ritual and ceremonial game action into folk games that reflected the outlook of our predecessors and remain an effective factor in the cultural dialogue between past life and modern culture.

The focus is on considering new vectors of approach to the historiographical heritage of the past in order to create new styles and trends in the field of choreographic art.

Methodology. Scientific methods were used: systematic approach (the existence of syncretic phenomena in the field of ancient beliefs is substantiated), synergistic approach (stylised choreographic performance «Family Amulet» in the context of preserving and promoting ancient traditions and customs; it is through the presentation of ancient beliefs that choreography is able to transmit the moving archetypes of the spiritual mentality of our ancestors into the modern space, immersing young generation into national culture), a structural approach (choreography is seen as a transmitter of folklore heritage into cultural space).

The scientific novelty lies in the identification of a modern vision of ancient beliefs and traditions through choreographic art.

Conclusions. The national choreographic culture should produce Ukrainian values, basing on the folklore sources of national heritage. Therefore, it is necessary to explore the spiritual treasury of the people, its historical and cultural background in order to create new styles and trends in Ukrainian contemporary choreography. Mastery of various techniques and styles of choreographic skill can become the key to the emergence of new types of Ukrainian contemporary dance, formed on the basis of folk art with a spiritual value component.

Key words: pre-Christian faith, stylisation of folk-stage dance, Ukrainian folk dance, choreography.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку та збереження національних традицій та звичаїв постає завдання ретельного дослідження впливу дохристиянських вірувань на формування фольклорно-етнографічної спадщини національного мистецтва. В підвалинах історичного минулого зберігаються етнічні коди, які формували менталітет нашого народу, вибудовуючи феномен духовного світосприйняття національних цінностей. Дослідження синкретичних явищ у площині стародавніх вірувань мають пролити світло на процес формування історико-культурної спадщини в галузі хореографічного мистецтва, що сприятиме поглибленому інтересу до витоків й особливостей національної культури.

Аналіз досліджень. Ґрунтовне дослідження тематики дохристиянських вірувань українського народу належить відомому політичному, громадському й церковному діячу, мовознавцю, педагогу, історик церкви Івану Огієнку. За його словами: «... знати свої дохристиянські вірування неодмінно треба, бо без них немає можливості глибше й повніше зрозуміти чисте Християнство, а також історію культури й історію літератури, заснованих на духові народу» (Огієнко, 2021: 6). Сучасний дослідник С. Куценко в статті «Хореографічний фольклор України як засіб відродження національної культури суспільства» розглядає проблеми дослідження хореографічного фольклору в контексті відродження національної культури, наголошуючи на духовній кризі України, пов'язаній із занепадом національної самосвідомості. Торкаючись теми дохристиянських вірувань, С. Мудрик та інші автори в колективній статті «Українські народні ігри як свідчення давності язичницьких обрядових дійств» розглядають трансформацію ритуально-обрядового ігрового дійства в народні ігри, що є залишками

міфічного бачення світу давніх українців. В своїй статті О. Бойко «Історіографія української хореографічної культури: сучасний стан та проблеми» скористалася міждисциплінарним характером дослідження на межі культурології, філософії та соціології. Вона зазначає необхідність вивчення автентичних танців, осмислення образних архетипів, регіональних культурних кодів. За її словами: «Сучасні дослідники української народної та народно-сценічної хореографії спираються на історіографічну спадщину минулого, поглиблюючи намічені вектори, створюючи нові напрямки» (Бойко, 2020: 97).

Мета дослідження – проаналізувати вплив дохристиянських вірувань на формування історико-культурної спадщини українського народу.

Наукова новизна полягає у відтворенні дохристиянських вірувань через стилізований український народно-сценічний танець, що є актуальним викликом сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Кожен народ має свої звичаї, обряди, традиції, вірування, легенди, які тісно пов'язані з його духовним життям. В основі давніх буденних звичаїв лежали, перш за все, людські страхи та фантазії, які з часом перетворившись на міфи карбувалися в стародавніх віруваннях. Мистецтвознавець О. Плахотнюк, виділяючи перспективну тезу дослідження фольклорного танцю, зазначає: «Усвідомлення важливості збереження етнічного народного танцю кожної етнічної групи, як самобутньої неповторної культури вбачається суттєво важливим на міжнародному рівні» (Плахотнюк, 2021: 4).

Досліджуючи тему стародавніх традицій, приходимо до висновку, що в основі буденних звичаїв лежали перекази, які віками доповнювалися, створюючи власну дохристиянську віру. За словами І. Огієнка: «Віра народу лежить в основі

його культури, і цієї культури годі нам зрозуміти без вивчення народної віри. А в основі цієї народної віри – більше чи менше – лежить таки його віра дохристиянська» (Огієнко, 2021: 4).

Необхідно відзначити, що стародавні традиції не припинили своє існування в процесі прийняття й поширення християнства, створюючи, таким чином, синкретизм вірувань. Дослідження цієї теми спирається на два аспекти: 1) історія християнства й становлення Української церкви; 2) стародавні вірування, етнографічний матеріал. Тож саме це стало передумовою появи двовір'я.

Розглядаючи дохристиянські вірування, можна побачити міцний зв'язок людини з природою, яка боролася за своє існування. Стародавні люди у своїх традиціях обожнювали сонце, воду, землю, каміння, рослини, звірів і ін. Тісний зв'язок прослідковується між людиною і її працею. Внаслідок того можна вважати, що це була релігія реального життя. «... слово релігія, religio – зв'язок з божеством від лат. religere – зв'язувати» (Огієнко, 2021: 8).

Яскравим прикладом поклоніння небесним світилам є українські пісні, де оспівується «небесна родина»: сонце – жінка, місяць – чоловік, а дітки – то зорі, як співають в українських колядках. Культ природи був основою первісного релігійного світогляду, а релігія одухотворяла все довкілля. Віра ставала антропоморфічною і поєднувалася з анімїзмом – оживленням, анімїзмом – одухотворенням й антропоморфізмом – очоловіченням, ставши основою дохристиянського вірування.

Навіть до наших часів дійшли вислови: «Сонце сходить, заходить, сідає, ударив грім, буря віє, вітер свище, несе його, небесне світило». Вони живуть в давніх українських піснях, казках, загадках, приказках.

Існує дуже багато стародавніх легенд і оповідань. В одному апокріті читаємо: «Како огонь зачася? – Архангел Михаїл задже огонь от зніца Господня, і снесе на Землю». Так Прометей народна фантазія переробила в Архангела Михаїла (Огієнко, 2021: 24).

Протилежно вогню в народному віруванні є й Мороз – це старезний дід, що все морозить своїм подихом. Він дуже лютий на тих, хто не кличе його на кутю в Святий вечір, у вечір під Різдво і виморожує їм збіжжя на полі. Щоби того не сталося, на кутю завжди кличуть: «Діду Морозе, діду Морозе – іди до нас куті їсти!»

Також і вода мала велику силу і була обожнена. Ще й зараз побутує народна приказка: «Будь багатий, як земля, а здоровий, як вода!». Вода є найзагадковішою субстанцією на землі. Про неї часто писали стародавні автори. Про живу воду можна дізнатися з міфів, народних казок і переказів. Одна стародавня легенда про цілюще джерело була записана В. Дрізо від мешканки Корабельного району, що на Миколаївщині: «Це було, мабуть, у ті часи,

коли Бог ходив по світу і прийшов на наші землі. Тоді тут жили різні племена й з'явилися між них чаклуни. Все б нічого, але ті чаклуни таке нароби, що зовсім не стало доброї води: пити й варити її неможливо. От люди й хотіли ці землі покинути, тому що ріка й всі джерела стали гіркими.

Вирішили люди вже переходити в інший край, зібрались вже на тім місті, де в даний момент розкинувся парк. Коли бачать – іде чоловік, літній, із ціпком у руці і запитує: «А чого це ви, люди, зажурились, чи трапилось що?» А вони й відповіли, що от води немає, щоб пити й варити. Тоді незнайомец ударив ціпком по землі. Й забило джерело. А він і говорить: «Не журіться, люди, тому що вода під вашими ногами!»

Він нахилився, напився й попросив рушник утерти обличчя. Люди дали рушник і швиденько до води. Коли ж згадали про незнайомця, то побачили замість нього лише рушник, що висів на дереві, і на якому був відбиток обличчя мандрівника. І зрозуміли люди, що це був сам Бог. На честь чуда і була побудована церква Богоявлення, а поселення назвали Богоявленськ, а ріку Бог (Буг)» (Етика, 2014: 68).

«Християнство спочатку сильно боролася з цим шануванням води, але не змогло його перемогти, і зрештою прийняло й освятило його, і в нас тепер ставлять каплички над криничками, джерельцями, потоками, і власне тут часто проявляються чудотворні ікони» (Огієнко, 2021: 34).

На святах завжди віддавалася велика шана сонцю та воді, і це перейшло до християнства. Свято до народження сонця перетворилося пізніше на Різдво, а сила цілющої води з купанням в Йордані стала називатися Водохрещам.

Вода в Старому Заповіті, як і в Новому, мала велику силу освячувати все осквернене. В стародавніх приповідках: «Боїться, як чорт свяченої води», «Не боїться чорт кадила, але кропила».

Стародавні вірування тісно переплелися з християнськими оповіданнями. «Коли готували розп'яття Ісуса, то виявилось, що сосна не здатна ані на хреста, ані на цвяхи для нього. І Бог благословив її, і тому сосна вічно зелена і радісно шумить. Соснові шишки стали символом родючості та плодючості, і тому шишки печуться на весіллі». «Коли зрадник Юда постановив повіситися, він перше пішов до берези, але вона налякалася та побіліла, проте не прийняла зрадника. Біла береза здавна стала символом дівочої чистоти. Нарешті Юда вдався до осики, і вона прийняла Юду, і зрадник на ній повісився. Через це осика нечиста, проклята і вічно дрижить і без вітру, а люди жахаються її й оминають» (Огієнко, 2021: 40).

Стародавні перекази, просякнуті багатьма народними звичаями, збереглися і до наших днів, ставши цінним етнографічним матеріалом для дослідження вокального та хореографічного мистецтва.

27 жовтня 2023 року в місті Києві відбувся Всеукраїнський семінар-практикум «Основи стилізації народного танцю» на базі Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України імені Павла Вірського та Дитячої хореографічної школи при Національному заслуженому академічному ансамблі танцю України імені Павла Вірського. Робота семінару-практикуму складалась з двох частин. Першу частину на тему «Стилізація українського танцю» проводила Ірина Гутник. Теоретична складова містила аналіз творчого доробку провідних митців хореографічного мистецтва. Було висвітлено проблему стилізації українського народного танцю на сучасному етапі його розвитку. Багато молодих та досвідчених балетмейстерів зверталися до теми стилізації народного танцю, але результат не завжди справляв позитивне враження. Тож методичний аналіз доцільних підходів до цієї проблематики набуває загострення. Також було окреслено вплив музичного матеріалу на створення лексики хореографічного твору. Підпорядкування стилізованої композиції музичній основі має бути головуючим аспектом творчого процесу.

Актуальними залишаються словами Гутник І.: «Беручись до стилізації народних танців, слід насамперед пам'ятати, що кожен із них є надбанням певної національності, народності чи регіону, він виник на основі народних танцювальних традицій, має власну хореографічну мову і своєрідну пластичну виразність. Відповідно, стилізований народний танець мусить зберігати всі фольклорні особливості свого першоджерела» (Теорія і практика, 2014: 14).

Досліджуючи виступи хореографічних колективів на обласних та міжнародних фестивалях-конкурсах приходимо до висновку, що постає необхідність проаналізувати найбільш розповсюджені помилки, яких припускаються хореографічно-постановники.

По-перше, потрібно наголосити, що створення хореографічного тексту – це складний творчий процес, який вимагає від постановника розуміння сенсу кожного руху, вміння поєднувати пластику та пози задля розуміння теми, ідеї, образу твору. По-друге, необхідно володіти музичною грамотою, уважно, вдумливо працювати з музичним супроводом. По-третє, потрібно вміти підбирати доцільні пози та рухи, що передають яскраву виразність створеного образу. В-четверте, постановник має враховувати побудову танцю за законами драматургії.

За словами Бойко О.: «Натомість, безсумнівно, позитивними є популяризація українського народно-сценічного танцю серед молоді, оскільки високопрофесійна художня стилізація, в процесі створення якої хореографом, завдяки розумінню естетики українського фольклору, збережено

необхідне співвідношення автентичних та новітніх елементів хореографічної лексики, сприяє осмисленню стародавніх традицій танцювальної культури поколінням, яке у більшості орієнтоване на західну популярну культуру» (Бойко, 2018: 108).

З повномасштабним вторгненням росії на терени України прийшло глибоке переконання, що саме культура нашого народу є найціннішим скарбом нації. Зберегти український танець та сприяти його сучасному розвитку стає першочерговим завданням хореографічної спільноти.

Другу частину семінару-практикуму на тему «Авторське бачення інтерпретації сучасної хореографії (модерн джаз) через призму українського народно-сценічного танцю» провели Віра Синеок та Костянтин Калієвський.

Беручи до уваги той факт, що більшість хореографічних колективів спрямовують свій розвиток в сучасні стилі танцю, з'явилась ідея взяти за основу хореографічного номеру стиль «модерн джаз» та стилізувати його українським народно-сценічним танцем. Головною ідеєю композиції було відтворення стародавнього свята «Обжинки», яке увінчується родинним оберегом «Дідухом».

У слов'янських народних традиціях «Дерево життя» пов'язане насамперед з безсмертям та життєвою силою. Створена хореографічна композиція «Родинний оберег» закінчується картинкою у вигляді Різдвяного Дідуха, що символізує взаємозв'язок стародавніх вірувань і традицій з вічним життям. Танець відтворює виробничі процеси, які перетворились на яскраві танцювальні комбінації завдяки сучасному стилю хореографії. Студентська молодь із захопленням опанувала стилізований танцювальний матеріал, одночасно вивчаючи стародавні звичаї та традиції. «Історіографія сьогодення у площині українського народного танцю в молодіжній інтерпретації розгортається як регулятор соціальних, освітніх, культурних цінностей» (Савчин, Самохвалова, 2021: 103).

Досліджуючи дохристиянські вірування та традиції, знаходимо інформацію, що закінчення збору врожаю перетворювалось на велике свято, під час якого останній обжинковий сніп «Дідух» несли в оселю і ставили поруч з іконами. Наші пращури дуже шанували його, бо він захищав дім від злих духів, приносив злагоду до родини, сприяв затишку та миру в громаді. В народі казали: «Дідух до хати – біда з хати». Українці – це нація хліборобів, а «Дідуха» можна вважати аграрною магією. Його основною функцією було пошанування померлих пращурів і забезпечення багатого врожаю. О тож «Дідуха» вважали культом роду і називали колядним сніпом і «раєм». Для його виготовлення використовували різне збіжжя, яке росло в регіоні. Зазвичай це було просо, пшениця,

жито, овес, ячмінь і льон. Наші пращури вірили, що в рослинах живе дух рослинності і коли закінчувались жнива то на полі залишали декілька колосків, або сніп, який зламували. Його називали «спасова борода», або «дідо». Цей сніп був символом родючості, бо вмираючи, падаючи в землю зерно народжується і проростає новою рослиною, новим життям.

Слово «Дідух» прийшло зі старослов'янського і в перекладі означає «дух предків». Це символ святого відродження, модель світу. У скандинавській міфології його вважають об'єднуючим та підтримуючим всі світи. Адже у «Дідуха» є «ноги», на яких стоїть фігура – такий собі підземний світ. Далі пучки, у кожному по сім штук колосків, що символізують середній світ – світ людей. Сім колосків це сім поколінь, сім днів тижня, сім відомих древнім людям планет. А далі зернятка в колосках – верхній світ з божеством, птахами та символами. Серед наших пращурів існувало повір'я: чим багатшим виглядає «Дідух», тим більш урожайним буде прийдешній рік, тому його прикрашали дуже пишно засушеними квітами, ягодами, стрічками, горішками, навіть додавали цілющі трави (мак – дарує гроші; звіробій – здоров'я і т. п.). Після свята його спалювали, щоб зима закінчилась і можна було сіяти, а душі предків після гостювання на Різдво, могли повернутися на небо. Перед спаленням «Дідух» обробляли, обмолочували, зерно висівали, а вже соломку, яка залишилась спалювали на дорозі.

В українських повір'ях дуже багато господарських обрядів про погоду і врожай, які в свою чергу складають хліборобський календар. Наші святкові обряди були дуже широкі і багаті, про що свідчать обрядові пісні: гайліки, купальські пісні, колядки, щедрівки. В зміст обрядових пісень входило, так би мовити, закляття на родючість плодів та збіжжя. Танками, піснями та ритуальними діями проводили магічні обряди задля щедрого врожаю.

За словами С. Куценко «Народне танцювальне мистецтво України сягає своїм корінням у народну творчість. У всі часи він супроводжує український народ, відображає зміст суспільних відносин, його звичаї, традиції, моральний та духовний світ, національні особливості» (Куценко, 2019: 863).

Необхідно також визнати вплив ритуально-обрядових ігрових дійств на виховання молодого покоління. Саме завдяки народним ігровим забавам збереглися ритуальні дійства, що просякнуті історичною пам'яттю та ідентичним кодом української спадщини. Першочергове завдання народних стародавніх розваг було спрямоване на розпалювання життєвої енергії, спрямування рухової активності учасників дійства на переживання колективних емоцій з неймовірним бажанням вплинути на магічні і могутні сили природи. Так звана гра «Кривий танець» відкривала першу

календарну сторінку весняних свят. В цьому ритуально-ігровому дійстві молодь рухається єдиним безперервним ланцюгом, який нагадує нестримний потік гірської річки, оминаючи три величні скелі у вигляді трьох дітей. Магічний трикутник символізує три пори року – весну, осінь, зиму, які омивають цілющі сили водяних потоків, наповнюючи всю природу життєвою енергією. За словами С. Мудрик «Життя близьке до природи, започаткувало виникнення самобутніх і неповторних народних ігор. Особливо ті ігри, які супроводжували наших предків на кожному місці й у кожному часі – у праці, на родинних святах, у релігійних обрядах, під час військових походів, перемог» (Мудрик та ін., 2018: 40).

Народні звичаї і традиції через ритуально-ігрове дійство транслують бачення світобудови наших пращурів, де щільно переплетені реалії та уявлення. Серед великого розмаїття ритуально-ігрових дійств зустрічається така гра, як «Дідух». Відображення міфічних образів через гру-забаву дозволяє виявити характерні риси стародавніх вірувань, а саме їх зв'язок із землею. Прадавні народні обряди були невід'ємною складовою життєвого шляху людини, де головним і незмінним релігійним культом була природа.

Висновки. Сучасна духовна культура українського народу увібрала в себе дохристиянські вірування, тісно об'єднавшись з християнством, створюючи унікальний синтез національної ментальності. Саме жива народна українська мова, традиції і обряди зберігають унікальність і самобутність нашої культури.

Народне хореографічне мистецтво зберігає розмаїття творчих доробків видатних хореографів, створюючи унікальне підґрунтя для виховання молодого покоління. Але головним чинником подальшого розвитку і популяризації українського танцю є пошук нових, авторських бачень та інтерпретацій в процесі поєднання народного танцю із сучасними стилями. Синкретизм двох вірувань на теренах нашої країни призвів до народження унікальних традицій і звичаїв, так само і народне хореографічне мистецтво має трансформуватися, вбираючи в себе сучасні характерні особливості танцювального мистецтва.

Молодь прагне опанувати різні напрямки хореографії, що надалі буде сприяти універсальному розвитку виконавців і балетмейстерів. Володіння різноманітними техніками та стилями хореографічної майстерності стане запорукою появи нових видів саме українського сучасного танцю, сформованого на підґрунті народного мистецтва із духовною ціннісною складовою.

В стародавніх віруваннях та звичаях закарбовані життєдайні сили творчого натхнення, що здатні стимулювати молодь до створення унікальних хореографічних композицій. Необхідно

транслювати народні традиції, звичаї та цінності в сучасний культурний простір задля популяризації українського народного мистецтва. Закон хати молодь в традиції свого народу, дивовижний світ минулого – першочергове завдання кожного патріота та справжнього українця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко О. Історіографія української хореографічної культури: сучасний стан та проблеми. *Вісник національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал*. 2020. №4. С. 94-98.
2. Бойко О. Контамінація як прояв еkleктичності в сучасній стилізації українського народно-сценічного танцю. *Вісник КНУКіМ. Серія : Мистецтвознавство*. 2018 (39). С. 106-111. <http://arts-series-кnukim.pp.ua/article/view/153668/153205>
3. Етика Рідної Віри : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Морально-етичні норми життя слов'ян: рівновірська етика», м. Ужгород, 12-13 липня 2013 р. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 120 с.
4. Куценко С. Хореографічний фольклор України як засіб відродження національної культури суспільства. *Народознавчі зошити*. Львів, 2019. №4 (148). С. 861-866. <https://nz.lviv.ua/archiv/2019-4/11.pdf>
5. Мудрик С., Кліш І., Навроцький Е., Гаврилюк А. Українські народні ігри як свідчення давності язичницьких обрядових дійств. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. праць Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. Луцьк : СЛУ ім. Лесі Українки, 2018. №3 (43). С. 36-40.
6. Огієнко І. Дохристиянські вірування українського народу. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 320 с.
7. Плахотнюк О. Етносвітгляд фольклорного танцю в мистецькому просторі сучасності. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич, 2021. Вип. 35. Т. 5. С. 4-8. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-5-1>
8. Савчин Л., Самохвалова А. Український народний танець у сучасній молодіжній інтерпретації: Історіографія етносогодення. *Науковий журнал Художня культура. Актуальні проблеми*. 2021. Вип. 17. Ч. 1. С. 98-105. <http://hudkult.mari.kyiv.ua/article/view/247980>
9. Теорія і практика викладання фахових дисциплін: *Зб. наук.-метод. Праць кафедри народної хореографії КНУКіМ*. Київ : ТОВ «Видавничий будинок «Аванпост-Прим»», 2014. 216 с.

REFERENCES

1. Boiko O. (2020) *Istoriografii ukrainskoi khoreografichnoi kultury: suchasnyi stan ta problemy*. [Historiography of Ukrainian choreographic culture: current state and problems.] *Visnyk natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv : nauk. zhurnal*. №4. S. 94-98. [in Ukrainian].
2. Boiko O. (2018) *Kontaminatsiia yak proiav eklektychnosti v suchasni stylizatsii ukrainskoho narodno-stsenichnoho tantsiu*. [Contamination as a manifestation of eclecticism in the modern stylization of Ukrainian folk-stage dance.] *Visnyk KNUKiM. Seriiia : Mystetstvovnavstvo*. (39). S. 106-111. [in Ukrainian]. <http://arts-series-кnukim.pp.ua/article/view/153668/153205>
3. *Etyka Ridnoi Viry : materialy Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii «Moralno-etychni normy zhyttia slovia: rivnovirska etyka»*. (2014) [Ethics of the Native Faith: materials of the International Scientific and Practical Conference «Moral and Ethical Norms of the Life of the Slavs: Equifaith Ethics»] m. Uzhhorod, 12-13 lypnia 2013 r. Ternopil : Mandrivets. 120 s. [in Ukrainian].
4. Kutsenko S. (2019) *Khoreografichniy folklor Ukrainy yak zasib vidrodzhennia natsionalnoi kultury suspilstva*. [Choreographic folklore of Ukraine as a means of reviving the national culture of society.] *Narodoznachvi zoshyty*. Lviv. №4 (148). S. 861-866. [in Ukrainian]. <https://nz.lviv.ua/archiv/2019-4/11.pdf>
5. Mudryk S., Klish I., Navrotskyi E., Havryliuk A. (2018) *Ukrainski narodni ihry yak svidchennia davnosti yazychnytskykh obriadovykh diistv*. [Ukrainian folk games as evidence of the antiquity of pagan rituals.] *Fizychne vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi : zb. nauk. prats Skhidnoievrop. nats. un-tu im. Lesi Ukrainky*. Lutsk : SNU im. Lesi Ukrainky. №3 (43). S. 36-40. [in Ukrainian].
6. Ohiienko I. (2021) *Dokhrystyianski viruvannia ukrainskoho narodu*. [Pre-Christian beliefs of the Ukrainian people.] Kyiv : Tsentru uchbovoi literatury. 320 s. [in Ukrainian].
7. Plakhotniuk O. (2021) *Etnosvitohliad folklornoho tantsiu v mystetskomu prostori suchasnosti*. [Ethnoveiw of folklore dance in the artistic space of modernity.] *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Drohobych*. Vyp. 35. T. 5. S. 4-8. [in Ukrainian]. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-5-1>
8. Savchyn L., Samokhvalova A. (2021) *Ukrainskyi narodnyi tanets u suchasni molodizhni interpretatsii: Istoriografii etnosohodennia*. [Ukrainian folk dance in modern youth interpretation: Historiography of ethno-present.] *Naukovyi zhurnal Khudozhnia kultura. Aktualni problemy*. Vyp. 17. Ch. 1. S. 98-105. [in Ukrainian]. <http://hudkult.mari.kyiv.ua/article/view/247980>
9. *Teoriia i praktyka vykladannia fakhovykh dystsyplin: Zb. nauk.-metod. Prats kafedry narodnoi khoreografii KNUKiM*. (2014) [Theory and practice of teaching professional disciplines: Collection. science and method Proceedings of the Department of Folk Choreography of KNUKiM.] Kyiv : TOV «Vydavnychiy budynok «Avanpost-Prym»». 216 s. [in Ukrainian].